

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԻՒՆ

Ա. — ԵԱԿՈԻՄ ԵՒ ԲՆՈՅՔ

Մարգարէական ոգին, որ ի յայտ եկած էր երբայցեաց մէջ, և գործունէութեան այնքան փառաւոր շրջան մը բոլորած էր՝ շուրջ 700 տարիներ, կարծես լուծ էր այլևս՝ Տէրով ծնունդը կանխող 3-4 դարերու ընթացքին։ Հոգեւոր սովի այդ դարերուն, սակայն, իսրայելացւոց կրօնական միջնուշորտը լեցուած էր լարուած ակնկալութեան մը եւ ըստականացումով։ Ակնկալութեան՝ Ժամանակներու լրմանի արշալոյսին, երբ Աստուծոյ շնորհները հեղեղի պէս պիտի ողողէին մարդկութիւնը։

Երկնային էակի մը այցելութիւնը անշանկ կոյսի մը աւետեց բացումը այդ նոր թուականին։ Համեստ կոյսը հազիւ լսած աստուածային այցելութեան աւետիքը՝ իր մէջ կը զգայ շնչելը նոր ոգիի մը. սիրտը լեցուած է անսովոր խանդով մը. պէտք կը զգայ պարպել զայն։ Որո՞ւ սակայն։ Միտքը կ'իյնայ իր ազգական եղիւստեթը. անոր քով կը վազէ, առ ոչինչ համարելով երկար ճամբորդութեան մը տաժաճը։ Ու երբ իրարու կը հանդիպին, երկինքէն բախտաւորուած այս էակները, զիրար կ'ողջունեն այնպիսի վսեմ լեզուով մը, և կ'ընեն այնպիսի յայտնութիւններ որոնք վեր էին հասարակ մահկանացուի մը կարողութեանէն։ — Մին՝ «Լեցուած Հոգւով Սրբով», միւսին «Տիրով մայր» ըլլալը կը մարգարէանայ։ Միւսը՝ «բոլոր ազգերէն իր երանուիլը» կը նախատեսէ։ — Այս պայմաններուն մէջ ծնունդ կ'առնէր յօրինուէական մարգարէութիւնը, ներշնչեալ խոսքը, և աստուածային խորհուրդներու քողարարձումը։

Ահա ուրիշ մը, բերանը կը պուծած Զաքարիան, ի՞նչ ևս «Լեցուած Հոգւով Սրբով» կարծես վերստին կեանքի կը կոչէ Իսրայէլի ինն մարգարէները. իր տղուն ապագան կը գուշակէ, և նոր դարաշրջանի մը արշալոյսը կ'աւետէ։ Անդին՝ տաճարին մէջ, աւելարդ ծերունի մը — Սիմէոն — աստուածային մանուկ մը գրկին՝ կը խօսի այնպիսի լեզուով մը զոր մանկան ծնողքը չեն հասկնար։ Ահա ուրիշ կին մը — զառաժեալն Տաննա — կը

մարգարէանայ և զԱստուած փառաբանելով Մեծ Մանկան ապագան կը պատմէ։ — Մէջև տեղ երկու մանուկներ եւ անոնց շուրջը տարօրինակ լեզուներով եւ յայտնութիւններով ապագայի թանձր վարագոյրին քողարարձումը։ Այս Մանուկներն այլ մարգարէի մը — աւելի քան Մարգարէի մը — գործունէութիւնը պիտի ունենային։ Անոնցմէ մին Միւսէն պիտի որակուէր «Առաւել քան զմարգարէ»։ Իսկ ինքը պիտի հրաշակուէր «Ժողովուրդէն իբրեւ Այլ Մարգարէ»՝ հզոր արդեամբք եւ բանիք առաջի Աստուծոյ եւ ամենայն «Ժողովուրդեան»։ — Ուրիշ սակայն խօսելու եւ գործելու այս նոր եղանակը . . . — «Հողմ ուր կամի շնչէ, եւ զձայն նորա լսես, այլ ոչ գիտես ուստի զայ կամ յո՛ւ երթայ . . . »։

Պենտեկոստէի դէպքը Երեսայիքը եւ գործնական սկզբնաւորութիւնը եղաւ ինչ որ նախատեսած եւ քարոզած էին վերոյիշեալները։ Լեզուները քակուեցան, սիրտերը ընդարձակուեցան և մարգարէանալու շնորհը ընդհնի մը պէս ծաւալեցաւ նորադարձներու մէջ։ Նախնական Եկեղեցիի մէջ կարծես կ'իրականանար Մովսիսի սա ըլլածները. «Ո՛ր տարի զամենայն «Ժողովուրդս Տեսանալուցս, յորժամ տայի Տէր զՈգին իւր ի վերայ նոցա» (Թիւք ԺԱ. 29)։

Այս գերբնական երեւոյթը բնական էր եւ անխուսափելի՝ այն հանգամանքներու մէջ որոնց տակ կուգար ան մարդոց, Մարգիկ երբ քրիստոնեայ կ'ըլլային, իրենց մէջ կը զգային Նոր կեանքի մը շրջան ընելու, որուն երանական ազդեցութեան ներքեւ կը խօսէին այնպիսի լեզուով մը, և կը յայտնէին այնպիսի խորունկ ճշմարտութիւններ, որոնք իրական նշաններն էին Աստուածային Ոյժի մը ներկայութեան Եկեղեցիէն ներս։ Վասն զի նորադարձները խորապէս համոզուած էին թէ «Տիրով օրը», որուն կը սպասէին Իսրայէլի բոլոր ընտրեալները, և զոր դուշակած էին Հին Աւիստի մարգարէները, արդէն իսկ եկած հասած էր, և մարգիկ բուռն կերպով կը ցանկային գիտնալ թէ այս նոր թուականը ի՞նչ կը նշանակէր իրենց եւ աշխարհի համար։ — Այս էր Քրիստոնէական մարգարէութեան գետինը որուն վրայ առաջին գործողները եղան նոյնինքն Առաքեալները։

Առաքեալներու հետ զուգընթաց լսելի եղան նաև ուրիշ ձայներ որոնք կը մեկնէին Աստուծոյ գործելու կերպերը և կը բացատրէին փրկութեան Նոր Աւետիարը: Անոնցմէ ամենէն յայտնի գէմբրէն էին Սեփանոս, որ թէն էլ յիշուած իրրեւ մարգարէ, սակայն իր կեանքն ու գործը մարգարէի մը վայել կեանք ու գործունէութիւն էր: Իրրեւ մարգարէ յանուանէ կը յիշուին (Ագաբոս, որ զուշակեց մեծ օով մը, և Պօղոս Առաքեալի ձերբակալութիւնը: Բառնաբաս, Շմաւոն «կոչեցեալն Նիւգէր», Ղուկիոս Կիրենացի, Մանայեմ «գայեկորդի Հերովդի Յորրորդապետի» և Սաւլոս (Գործ ժ. Գ. 1—3): Այս վերջինները եւր պաշտամունք կը կատարէին պատգամ ստացան Բառնաբասը և Սոդոսը ձեռնադրելու այն գործին որուն կանչուած էին անոնք Ս. Հոգիէն: Յուդա և Շիլա ևս (Գործ ժ. 32), որոնք Պօղոսի և Բառնաբասի հետ Անտիօք զրկուեցան երուսաղէմի ժողովին վճիռը հեթանոսութենէ եկած քրիստոնէից հաղորդելու համար, կը յիշուին իրրեւ մարգարէներ: Ինչպէս նաև՝ Փիլիպպոս Սարկաւագի չոքս կոյս աղջիկները (Գործ ի. 18):

Մարգարէական շնորհը չէր սահմանափակուած վերոյիշեալ ծանօթ անձնաւորութեանց մէջ, այլ լայնօրէն տարածուած էր քրիստոնէական համայնքներու մէջ: Հաւածանքը որ յաջորդեց Ստեփանոս Սարկաւագի մահուան, ցրուեց աւետարանի հետեորդները շրջակայ երկիրներ, և անոնք իրրեւ ավերք մի խմոր սկսան զանգուածներ խմորել, և բազմացաւ թիւն անոնց որոնք կը ջանային մեկնել ազնաւ ժամանակացոյց, և կը խօսէին ռորպէս հոգին տայր բարեաւել նոցա: Այս կերպով ամէն համայնք ունեցաւ իր մարգարէները: Անշուշտ անոնց մէջ զանաւանջան նաև սուտ մարգարէներ, սակայն ի սկզբան քիչ էր անոնց թիւը, եւ իսկական մարգարէներու հմայքը ստուերի ներքեւ կը ձգէր զանոնք: Կարճ ժամանակի մէջ մարգարէները մեծ յազգ շահեցան հաւատացելոց առջև և կարգուեցան զի պէտս սրբոց, այսինքն կազմեցին նախնական Եկեղեցիի նշուիրապետական՝ մէկ կարգը, և իրենց աստիճանով առաքեալներէն անմիջապէս վերջը կուգային: Աջորտեք Աստուած յեկեղեցւոյ այս են՝ նախ զառաքեալս, երկրորդ զմարգարէս: . . . »:

Նոր մարգարէութեան առաջին ներքնը եալ արտայայտութիւնը կ'երեւի Պետրոսի եւ Պօղոսի քարոզներուն մէջ (Գործք Բ. 14—36): Անոր զասական անազգու յատկանիշը ի յայտ կուգայ Անանիայի եւ Սակիրայի պակուցիլի դատաստանին (Գործք Ե. 1—11), ու Սիմոն Մագի (Գործք Ը. 18—21) եւ Եղիմաս Իմաստունի (Գործք ժ. Գ. 8—12) հուժկու սաստումին մէջ, Իսկ իր նախաեստութեան նկարագրերը երեան կուգայ Ագարոսի եւ այլոց կանխատեսութեանց մէջ (Գործք ժ. Ը. 28, Ի. 10—11):

Ինչ որ ըսուեցաւ ցարդ անցողակի, և վեր ի վերոյ պատմութիւնն էր քրիստոնէական մարգարէութեան ծագման և ծաւալման. ի՞նչ էր սակայն ան իր իսկութեան մէջ:

Բայց նախ քան քրիստոնէական մարգարէութեան մասին խօսիլը, կ'արժէ ակնարկ մը նետել հին ազգաց և Հրէից մէջ ի կուրտրութեան հղած մարգարէութեանց վրայ: Գրեթէ բոլոր հին ժողովուրդներու մէջ ընդհանուր ընդունելութիւն գտած է սա գաղափարը՝ թէ Աստուածութիւնը կրնայ ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտնել մարգարէութեան հետ, և իր կամքը յայտնել անոնց: Կը տարբերէին միայն հասկացողութեան կերպին և անոր գործնական կիրարկութեան մէջ: Ըստ հեթանոսական ըմբռնումին աստուածային զօրութիւնը կրնար անհատ մը իրեն ներթարկել և անոր հետ յարաբերութեան մէջ մտնել և իր կամքը անոր յայտնել՝ ենթակային ինքզինքն ելած մէկ պահուն միայն, այսինքն գէթսթազի վիճակի մէջ:

Այսպէս՝ օրինակ՝ յուճաց մէջ Պրութեան հարցուկը, Տեփեան տաճարի մէկ ճեղքէն ելած գոլորշիէն զգլխէն ետքը կը սկսէր իր պատգամները տալ: Որոշ մարդիկ կ'առնէին այս պատգամները, որոնք ընդհանրապէս շփոթ և անորոշ գաղափարներ կամ հոգեւորական կ'ըլլային, և քիչ անգամ միայն յօդաւորեալ, բայց միշտ անկապակից խօսքեր, և համազմանքներու պահանջքին համարաւոր կը մեկնէին: Այս մեկնիչները յուճաց մէջ ծանօթ էին *προφῆτης* անունով որ կը թարգմանուի «մարգարէ»:

Մարգարէութեան համար անհրաժեշտ նկատուած գէթսթազի այս վիճակը, թէն բոլորովին անձանօթ չէր Սերայեցւոց մէջ, սակայն ասոնց ըմբռնումը հիմնովին կը տարբերէր հեթանոսականէն:

Նախ Եղեմիսյանին մէջ մեծ էր տարբերութիւնը երբայական մարգարէութեան և Հեթանոսականին միջև. վասն զի վերջինս ներուճն նպատակն էր ամբողջութեամբ միջոցաւ ապագայի մասին տեղեկութիւններ ստանալ առանց բարոյական կամ կրօնական հետապնդումի. անհայտ որ զուտ շահագիտական և աշխարհիկ նպատակի համար միայն կը գործէր հեթանոս մարգարէն —, եթէ այս բառը՝ ներկայ հասկացողութեամբ՝ շատ չէ իրեն։ Իսկ երբայականին նպատակը համակ կրօնա-բարոյական էր. — Աստուածային կամքին ծանօթացում մարդոց, և բարոյականի բարձրացում անոնց մէջ։

Ձեռով ալ տարբեր էին ասոնք իրարմէ։ Ինչպէս ակնարկեցինք, հեթանոս գուշակը կամ պատգամախօսը, բոլորովին ինքզինքէն ելած վիճակի մէջ կը խօսէր, իսկ հեթանոս մարգարէն բոլորովին գիտակից վիճակին մէջ կուտար Աստուծոյ կամքին յայտնութիւնը։

Աւելի կը տարբերէին սակայն ասոնք իրարմէ իրենց պարունակութեամբ։ Ի՞նչ պատգամներ կրնար տալ զոր օրինակ խեղացընոր հարցուիլը իր զգլխանքին մէջ, կամ ի՞նչ մեկնութիւններ կրնային տալ անոնց՝ շահագէտ քուրմերը հեթանոս աշխարհին. — երկզիւի խօսքեր՝ առօրեայ կեանքին վերաբերեալ։ Իսկ երբայական մարգարէութեանց մէջ ի յայտ կուգան կրօնական ճշմարտութեանց ամենախորունկ և ամենավսեմ յայտնութիւններ զորս երբեք աշխարհ լսած չէր։ Անոնց մէջ վառ և առոյգ գոյներով կը նկարագրուի Աստուծոյ ապագայ թագաւորութեան հեռանկարը։ Երբայեցի մարգարէները եղան միջոցներով Աստուծոյ իր կամքը յայտնեց խորաշխարհէ մարգարէութեան։ Երբայեցի մարգարէները եղան յոյն ասոնք, հզօր ախօքանները աստուածատուր կրօնքին անաղարտ և անձղձ պահպանումին։ Ծառացան անոնք այն բոլոր ապականաբար տարբերուճ և խառնակիչ ձեռքերուն զէմ, որոնք ժողովրդական հեշտասիրական բերուցներու եւ հեթանոս ազգաց հետ շփման խողովակներու միջոցաւ մուտք գործել կը սպառնային Խորայշխի ժողովուրդին մաքուր կրօնքին մէջ։ Եւ վերջապէս իրենց նախատեսութեամբ և քարոզութեամբ հարթեցին և մատնանշեցին այն ուղին որ պիտի տանէր մարդկութիւնը Գերագոյն

կրօնքին։ Այս և այլ վսեմ հանգամանքներով երբայական մարգարէութիւնը անբաղ-գատելի է ու է կրօնքի մէջ ի յայտ եկած համանման երեւոյթին հետ։

Ի՞նչ էր սակայն բնոյթը քրիստոնէական մարգարէութեան։

Ան աւելի կատարելագործուճ, բարգաւաճուճ և ժողովրդական աւելի լայն խաւերու վրայ ծաւալուճ էր երբայականին։ Երկուքն ալ միեւնոյն աղբիւրէն կուգան, բայց տարբեր՝ իրենց որակով և տեսլակաւ։ Տեսակէտով մը՝ երբայականը երբեմն աւելի վսեմ է եւ գերազանց. որովհետեւ յաճախ Աստուծոյ հոն տիրական է իր ամբողջ հեղինակութեամբը և վեհութեամբը։ Մարգարէներէն ոմանք — մեծագոյնները — իրենք իսկ կը տառապին երբ Աստուծոյ ձեռքը իրենց վրայ կ'ըլլար։ Անառնուն Եսայիքն իր յայտնութեանց և արտայայտութեանց մէջ այնպիսի վսեմ ոլորտներու մէջ կը սաւառնի որ Մատթէի հրեշտակը կամ Յովհաննէս արծիւը միայն կրնան զինքը գերազանցել։ Սակայն ուրիշ տեսակէտներով քրիստոնէականը աւելի բարձր է քան երբայականը. վասն զի ան — քրիստոնէականը — գործնական է, եւ, դրական զետեղի վրայ կը դրած։ Ինչ որ Խորայշխի մարգարէները նախատեսած և նկարագրած էին միայն, իրենք անոր իրագործման աշխատանքին լծուած են։ Վասն զի թէ և քրիստոնէական մարգարէութիւնն ալ, երբայականին նման, նպատակ ունէր Աստուծոյ կամքին հասկացողութիւնը և հոգեկան ճշմարտութեանց թափանցումը, բայց իր գերը չէր լրանար զանոնք ժողովրդին յայտարարելով միայն, կամ մաքաղաթիւնութեւ վրայ արձանագցնելով. այլ՝ քրիստոնէայ մարգարէներն ունէին նաեւ այդ յայտնեալ ճշմարտութիւնները սիրտերէ ներս փոխանցելու աստուածատուր ձիրքը եւ կարողութիւնը, մարդոց նկարագրները վերափերտելու ըստ աստուածային պատկերին, որ եղծուած էր մարդուն անկումով։ Տեսակ մը մարդկային կաւէն հոգեւորէականը պատրաստող վսեմ արձանագործներ էին ասոնք։

Քրիստոնէայ մարգարէները ներշնչեալ քարոզիչներ էին, կը խօսէին իրրեւ գործիքները Ս. Հոգիին ուսուցանելով, յորդորելով, սրտապնդելով եւ մխիթարելով։

Սակայն անոնցմէ հոմանք ալ նոր յայտնուած թիւններ կ'ունենային և ապագան կը գուշակէին։ Յաճախ մարդոց սիրտերուն գաղտնիքը կը կարգային։ Ասոնց խօսքին ալ յաճախ վուզընեմք էր այնպիսի հզօր ներշնչում որ որ երբեմն ենթական կը զգար ինքզինքը հոգեզմայլուածի եւ յափշտակուածի վիճակի մը մէջ։ այսուհանդերձ ասոնք չէին կորսնցններ իրենց գիտակցութիւնը, և անձին հակակշռումը, վասն զի ըստ Պօղոս Առաքեալի հաւատումին՝ կրնային իրարու հնազանդիլ։ այսինքն երբ հաւաքուիթի մը մէջ մարգարէ մը խօսելու ատեն, յանկարծ ուրիշ մը նոր յայտնութիւն կը ստանար ու կ'ելլէր զայն աւանդելու, անմիջապէս նախորդը պէտք էր լսել։ Այս չէր սակայն պարագան զլեզուախօսութեանն ատեն։

Ի սկզբան մարգարէները առ հասարակ մնայուն քարոզիչներ էին, քրիստոնէական որոշ համայնքի մը մէջ։ սակայն Առաքելոց լուսաշող արեւներու հետզհետէ շփումով այս նոր աստղերը սկսան շրջան ընել քրիստոնէական երկնակամարին վրայ։ Ասոնցմէ հոմանք ալ Առաքելոց նման շրջուն քարուղիչներ դարձան։

Մարգարէից պաշտօնը, ըստ երևոյթին, սամանափակուած էր միայն հաւատացելոց մէջ։ հեթանոսներու մէջ զործելու կամ աւետարանի լոյսը հեթանոսներու տանելու պաշտօնը, իրեւ հողուն մէկ այլ նորո՞ր։ Առաքեալներուն հետ զուգընթացաբար՝ վերապահուած էր «Աւետարանիչ» ներու։

Մարգարէութիւնը իրեն յատուկ յատկանիւնքով կը զանգաւնուէր խօսելու միւս երկու ներուներէն — վարդապետութենէն և լեզուախօսութենէն։ Առաջինէն կը զանգաւնուէր ան իր ինքնաբուղիս և ներշնչեալ հանգամանքով, իր թարմութեամբը և ուժգնութեամբը։ Իսկ լեզուախօսութենէն — վերոյիշեալ հանգամանքներով նոյն ըլլալով հանդերձ — իր հասկնալիութեամբը։ Իր գլխաւոր նպատակն էր, ինչպէս ակնարկեցինք, համոզել, սողովեցնիլ, խաղաղեցնել, մէկ խօսքով՝ շինել։ հանգամանքներ՝ որոնք անհրաժեշտաբար կը պահանջեն որ այնպիսի նորո՞ր մը բմբուռելի ըլլայ ունկնդիրներուն։ Թէեւ յաճախ մարգարէից ներշնչեալ խօսքն ալ, լեզուախօսութեան պէս, իր մէջ կ'ունենար գերնականի և անդնականի շուշ մը, այսուհանդերձ ըստ

ամենայնի հասկնալի էր ան, թէ՛ ըսողին և թէ՛ լսողին համար։ Ու խօսելու այս կերպը ամենէն աւելի շինիչ է։ ներշնչեալ՝ բայց հասկնալի։ վիճէն կեած՝ բայց մարդոց սիրտերուն դացող։

ՇՆՈՐՀՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(Եւրոպայի)

Զ Ո Ւ Պ Ա Ե Ր Ո

ԼԵԶՈՒԱՅՈՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԵՒԹԵԱՆ

«Ո՛վ որ լեզուախօսութիւն կ'ընէ, մարդոց հետ չէ որ կը խօսի» այլ Աստուծոյ հետ, որովհետեւ ոչ ոք կը հասկնայ ինչ որ կ'ընէ, վասն զի Զօդիւն թիւադրուած անընթացի խորհուրդներ կը խօսի։ Իսկ ամ որ կը մարգարէանայ, մարդոց է որ կը խօսի և իր խօսքը շինի, միթիքա՞ր։ Եւ անպիտաւ արդիւնք կուտայ։ — Ո՛վ որ լեզուախօսութիւն կ'ընէ իր անձը միայն կը շինէ, իսկ ոչ որ կը մարգարէանայ՝ եկեղեցին կը շինէ։ — Կ'աւզեն որ ամենեղ ալ լեզուախօսութիւն ընէ։ Բայց աւելի կը փափաքուի որ մարգարէանայ։ — Որովհետեւ աւելի շինի է մարգարէութիւնը քան լեզուախօսութիւնը։ Բայց երբայրեն, եթէ զամ ձեզի լեզուներ խօսելով, ի՞նչ օգտակարութիւն կ'ընան ունենայ։ Եթէ սակայն խօսիմ ձեզի յաջօժութիւններով, զիտութեամբ, մարգարէութեամբ կամ աւագմամբ՝ այն ատեն օգտակար կ'ընան ըլլալ։ Միայն լեզուախօսութեամբ՝ պիտի մնանիմ անկենդան երածուական գործիքներու արքան անխնայ օտարի կը հանեն... Եթէ արդօքն լեզուախօսութեամբ՝ հոգիս միայն կ'արթոք, այլ միտս անպաշտ կը մնայ։ Արդ աւելի աղէկ չէ՞ որ արդօքն թէ՛ հոգիով և թէ՛ միտով, Աստուծոյ փառաբանութիւն եղեն թէ՛ հոգիով և թէ՛ միտով։ Եթէ միայն հոգիով փառաբանութիւն եղեն Աստուծոյ, հոգի կենցաղ զօրք ի՞նչպէս բա փառաբանութեանը «Ամեն» պիտի ընէ, որովհետեւ ըսածը չի հասկնար։ — Կրնայ ըլլալ որ դուս աղէկ փառաբանութիւն կ'ընես քայց ընկերդ չի շինել։ — Փառք Աստուծոյ, ձեր ամենէն ալ աւելի լաւ լեզուախօսութիւն կ'ընան ընել։ քայց կը ցանկանան եկեղեցիին մէջ հասկնալի ճիշդ խօսք ըսել քան շատ խօսք՝ լեզուախօսութեամբ։ Ուրեմն լեզուախօսութիւնը ցոյցն արեւ է ոչ թէ հաւաստեալներուն՝ այլ անհաւատներուն։ Իսկ մարգարէութիւնը՝ ոչ թէ անհաւատներուն՝ այլ հաւատացեալներուն։ — Եթէ եկեղեցիին մէջ հաւատալի, և թէ՛նքից ալ սկսիմ լեզուախօսութիւն ընել, եւ յանկարծ ներս մտնէ զօրք մը կամ անհաւատ մը չը՛նէր թէ ստոյն խեղդեցնէ։ Իսկ եթէ ամենք ալ մի առ մի մարգարէանայ և ներս մտնէ անհաւատ մը կամ զօրք մը, կը յամոզմանով ամենեղ եւ կը բնութի ու անոր տեղին զայնցիմներ երեսան կ'ելլեն և երեսի միայ իյնալով կ'երկրպագէ և կը խոստովանի թէ արդարեւ Աստուծոյ ձեր մէջն է։

(Ա. Կորնթ. ԺԴ. 2-25)